

УДК 811.111'25:81'364

DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2663-3426/2020-1-14>

ГРАМАТИЧНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОМОВНИХ ТЕКСТІВ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ

Кривенко Оксана Володимирівна,

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу
Київський національний торговельно-економічний університет
v.svatko@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2359-9434

Цимбалиста Оксана Анатоліївна,

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної філології та перекладу
Київський національний торговельно-економічний університет
Tsymbalysta11@ukr.net
orcid.org/0000-0003-4895-472X

Більшість засобів публіцистичного стилю спрямовані не тільки на інформування, а й на емоційне стимулювання читачів. Цікавою особливістю публіцистичних текстів є поєднання експресивності, яка виражається за допомогою особливих синтаксичних конструкцій і мовних засобів й елементів офіційно-ділового стилю, які відрізняють цей стиль від всіх інших і створюють особливу атмосферу, сприятливу для впливу на громадську думку.

Кожен функціональний стиль має деякі мовні особливості, які здійснюють значний вплив на хід і результат процесу перекладу. Важливу роль у публіцистичному стилі відіграє наявність політичних термінів, імен і назв, використання газетних кліше, наявність елементів розмовного стилю, жаргонізмів і так далі.

За цих умов роль перекладу іноземних джерел публіцистики зростає до високого рівня, і оскільки йдеться про новини, які зачіпають політичні події, громадськість, досягнення в сфері науки, культури й економіки – переклад повинен бути точним, без відхилень від оригінальної ідеї і зрозумілим і відповідним із погляду стилю. **Мета статті** полягає в аналізі граматичних перекладацьких трансформацій, які використовуються під час перекладу англійськомовних текстів публіцистичного стилю. Відповідно до поставленої мети в статті буде зосереджено увагу на розв'язанні таких завдань: визначити граматичні особливості публіцистичних текстів; дослідити перекладацькі трансформації під час перекладу публіцистичних текстів. У ході дослідження використані комплексні **методи дослідження**, що включають описовий метод, контекстно-ситуативний, семантико-стилістичний аналіз, перекладацький аналіз. **Висновки.** Дослідження газетно-публіцистичних текстів, проведене в роботі з позиції теорії перекладацьких трансформацій, дозволило виявити закономірності застосування способів перекладу залежно від характеристик вихідного тексту, таких, як: антонімічний переклад, описовий переклад, граматичні особливості перекладу, які діляться на синтаксичні та морфологічні.

Ключові слова: пряма мова, літературно-книжкові слова, стилістичні засоби, газетно-інформаційний стиль, морфологічні трансформації.

GRAMMAR TRANSFORMATIONS IN THE PROCESS OF TRANSLATION OF ENGLISH PUBLICISTIC STYLE TEXTS

Kryvenko Oksana Volodymyrivna,

Senior Lecturer of the Department of Foreign Philology and Translation
Kyiv National University of Trade and Economics
v.svatko@gmail.com
orcid.org/0000-0003-2359-9434

Tsymbalysta Oksana Anatoliivna,

Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor of the Department of Foreign Philology and Translation
Kyiv National University of Trade and Economics
Tsymbalysta11@ukr.net
orcid.org/0000-0003-4895-472X

Most resources of publicistic style are aimed not only to inform, but also to stimulate emotional readership. The significant feature of nonfiction texts is the combination of expressiveness, which is expressed by means of special syntactic constructions and linguistic means and elements of official and business styles, which distinguish the given style from all others and create a special atmosphere favorable for influencing public opinion.

Each functional style has some linguistic features that significantly influence the course and outcome of the translation process. An important role in the publicistic style is played by the presence of political terms, names and titles, the use of newspaper clichés, the presence of elements of spoken style, jargon and so on.

In these circumstances, the role of translation of mass media foreign sources grow to a high level, and if news texts are translated which have an influence on political events, the public, achievements in the field of science, culture and economy, in this case the translation must be accurate, without deviations from the original aim and at the same time understandable and appropriate in terms of style. **The purpose of the article** is to analyze the grammatical translation transformations used in translating English-language nonfiction texts. In accordance with this goal, the article will focus on the following tasks such as to determine the grammatical features of non-fiction texts; to investigate translation transformations when translating nonfiction texts. Complex **methods** of research were used in this scientific paper, including descriptive method, contextual-situational, semantic and stylistic analysis, translation analysis. **Conclusions.** The study of newspaper and mass media texts, conducted in the work from the standpoint of the theory of translation transformations, revealed the patterns of application of translation methods depending on the characteristics of the source text, such as: antonymic translation, descriptive translation, grammatical features of translation, which are divided into morphological syntax.

Key words: direct speech, belles-lettres words, stylistic devices, newspaper and information style, morphological transformations.

Вступ

У 80–90-х рр. ХХ ст. у лінгвістиці виникають нові підходи та методи аналізу мовно-стилістичної характеристики публіцистичного тексту, а також відбувається критичне осмислення наукового доробку останніх десятиліть. Парадигма наукових інтерпретацій мови масової інформації розширюється, залучаючи до процесу дослідження дотичну з лінгвістикою науку – психологію. Вивчаються проблеми мислення, свідомості, емоцій людини, зосереджується увага на соціально-культурному контексті. Актуальними стають лінгвокультурологічні, соціо-, психо-, прагмалінгвістичні, когнітивні аспекти аналізу мови преси. Нові принципи аналізу репрезентовані працями Р. Кіся, Т. Радзівської, Г. Яворської, М. Яцимірської, С. Єрмоленко, А. Капелюшного, О. Пономарева, О. Федик тощо (Пілик, 2014: 84–85).

Актуальність дослідження полягає в тому, що переклад публіцистичного дискурсу викликає додаткові труднощі, оскільки вимагає комбінування та врахування особливостей двох протилежних мов – української та англійської.

В.Л. Наер досліджуючи граматичну своєрідність мови в публіцистичному стилі, зазначає своєрідність у використанні часів і станів, високу питому вагу неособистих форм, велику кількість складних атрибутивних утворень, особливі форми введення прямої мови і перетворення прямої мови в непряму, а також особливості порядку слів (Наер, 1981: 87).

1. Граматичні особливості публіцистичного стилю

Дослідники публіцистичного стилю відзначають також безліч цитат, прямої мови і розвинену систему різних способів передачі чужої мови. Один з цих специфічних

способів – не дослівна, скорочена передача мови з примітками журналіст через кому; цитована мова наводиться при цьому без лапок. Таку пряму мову називають «вільною прямою мовою», «невідзначеною» або «адаптованою» (Наер, 1981: 91). Але ще більше випадків прямої мови, зазначеної лапками. Іноді сама цитата, дана в лапках, містить іронічну переробку змісту того чи того висловлювання. Відзначається також тенденція до опущення артиклів.

Прийменниковим зворотам завжди віддається перевага перед герундієм (*by examination of*, а не *by examining*). Аналогічне явище спостерігається в області прийменників, де прості короткі слова замінюються такими зворотами, як *with respect to*, *having regard to*, *in view of*, *on the hypothesis that*. Використовуються виразні засоби.

На відміну від офіційно-ділового стилю публіцистичний стиль, входячи в систему масової комунікації, не є знеособленим. Він індивідуалізований за групами людей: віковими, освітніми, соціальними, ідеологічними, за інтересами і т. д. На відміну від художніх творів, у газетно-публіцистичному стилі не підтекст, а сам текст цілком виразно висловлює оцінне ставлення до викладених фактів.

Як стилістичні засоби образотворчості та виразності використовуються порівняння, гіперболи, алегорії, евфемізми, прислів'я, приказки, крилаті слова, цитати. Дуже сильним засобом створення публіцистичності виступають авторські поновлення стилістичних засобів, тобто навмисна зміна форми цих засобів. Для виділення і підкреслення тих чи тих слів або словосполучень застосовується навмисне порушення звичайного порядку слів у реченні – інверсія, а також антитеза, риторичне питання,

питально-відповідна структура висловлювання (Кузнецова, 2010: 100).

У публіцистичному стилі можуть вживатися літературно-книжкові слова, неологізми (навіть такі, які вимагають пояснення в тексті), вступні речення та інші компоненти публіцистичного стилю (Арнольд, 2009: 25).

Який би не був англійський журнал: суспільно-політичний, літературно-критичний, науково-популярний, сатиричний – мова його статей має спільні риси і визначає в їх взаємозумовлену належність до публіцистичного стилю. Звичайно, профіль журналу накладає свій відбиток на використання цих засобів. Так, наприклад, у статтях науково-популярного характеру мало емоційної лексики, більш строго витримується логічна послідовність викладу, більш розгорнута система сполучникового зв'язку, ніж в статті сатиричного журналу.

Мова журнальних статей суспільно-політичних журналів майже не відрізняється від газетних статей. У них ще більшою мірою, ніж у газетних статтях, з'являються літературно-книжкові раритети, неологізми (навіть такі, які вимагають пояснення в тексті), вступні речення, звична образна фразеологія й інші компоненти публіцистичного стилю.

Журнальні статті літературно-критичного характеру частіше використовують емоційно-оціночні елементи мови; в них більше слів із абстрактними предметно-логічними значеннями. У них рідше трапляється традиційна фразеологія. Вони ближче до есе як за своїм змістом, так і за своїми формально-мовними даними (Арнольд, 2009: 40).

У газетних текстах публіцистичний стиль особливим чином заломлюється. Нерідко специфічні риси мови газети об'єднуються в понятті «газетного стилю». Однак у цьому понятті ознаки функціонального стилю підміняються ознаками жанру. Крім того, текст сучасної газети складається з надзвичайно різномірних матеріалів: тут і політичні огляди, і програмні передовиці, і повні (або скорочені) тексти політичних документів або виступів громадських і державних діячів, і поточна інформація, і статті з різних питань культурного життя, і замітки про події, і спортивні звіти і т. п. Природно, що в різних розділах газети відображаються різні стильові системи мови.

Стилістичні особливості англійської та української мов майже не відрізняються. Для усіх газетних жанрів характерні загальні форми реалізації стислості: компресія інфор-

мації та передача певної частини повідомлень імпліцитно. Як результат стислості відбувається економія мовних засобів за рахунок комунікативно менш важливих фрагментів повідомлення. Основний стилістичний принцип організації мови в публіцистиці – поєднання стандарту та експресії.

Слід відзначити і деякі особливості синтаксичної організації тексту газетно-інформаційного стилю:

- наявність коротких самостійних повідомлень (1–3 висловлення), які складаються з довгих речень зі складною структурою;

- максимальний поділ тексту на абзаци, коли майже кожне речення починається з нового рядка; наявність підзаголовків у всьому тексті для підвищення зацікавленості читачів; використання численних атрибутивних груп (Collins, 2009).

Автори робіт з газетно-публіцистичного стилю відзначають великий відсоток абстрактних слів, хоча інформація зазвичай конкретна. Відзначається велика кількість не тільки емоційної, скільки оціночної та експресивної лексики: *When the last Labour Government was kicked out*. Ця оцінність часто проявляється у виборі піднесеної лексики (Серажим, 2002: 29).

До композиційних особливостей можна віднести варіабельність в оформленні заголовка, виклад основної інформації та головної думки зазвичай на початку тексту.

2. Граматичні трансформації в перекладах публіцистичних текстів

Говорячи про особливості перекладу публіцистики, потрібно враховувати конкретні факти: кожен функціональний стиль має свій набір формуючих факторів, що впливають на переклад, а також варто розуміти, що при перекладі відбувається не просто заміна мови, але проводиться велика робота по виявленню культурних особливостей, особливостей авторського стилю, тимчасових традицій. У перекладах публіцистичних текстів з англійської українською мовою можна зустріти безліч лексико-граматичних і граматичних трансформацій, таких, як антонімічний переклад.

Антонімічний переклад – це комплексна заміна, яка відноситься і до лексики, і до граматики. Мета її – зробити текст найбільш доступним і цікавим для читача, показати проблему з протилежного боку. Антонімічний переклад іноді використовується при перекладі заголовків.

Are any foods safe to eat anymore? Here's the truth (Електронний ресурс, 2016).

Шкідливо все? Викриття міфів про їжу.

Експлікація або описовий переклад – інша лексикограматична трансформація. За допомогою експлікації можна передати безеквівалентної лексики, будь-яку відсутню або невластиву реалію в тексті ЗМІ.

Even monumental events, like meeting a film star, can sometimes fade surprisingly quickly (Електронний ресурс, 2015).

Бо часом подробиці навіть емоційно значущих для нас зустрічей забуваються з вражаючою швидкістю.

«Meeting a film star» переклали як «емоційно значуща зустріч», а не дослівно. На наш погляд, перекладач використовував експлікацію, оскільки аудиторії не настільки властиве зустрічати кінозірок. Одиниця при перекладі «емоційно значуща зустріч» дозволить читачам створити більш яскравий образ. Аналізуючи тексти перекладів із новинних сайтів, можна також зустріти багато коротких пояснень.

As Peter Green at Columbia University "People who promote an antigrain or anti-gluten agenda sometimes cite our work in celiac disease, drawing farranging conclusions that extend well beyond evidence-based medicine (Електронний ресурс, 2015).

Як сказав недавно науковий співробітник Колумбійського університету (США) Пітер Грін, «прихильники беззлакової або безглютенної дієти часто цитують нашу роботу, присвячену целиакії, роблячи на її основі висновки, досить далекі від постулатів доказової медицини».

Як ми бачимо, експлікація перекладачем була зроблена з метою пояснити локацію Колумбійського університету для читачів, тоді як читачі оригіналу напевно ознайомлені з цим фактом.

According to research by Chris Bird at the University of Sussex, all it requires is a few seconds of your time and a bit of imagination (Електронний ресурс, 2016).

Спосіб цей нещодавно був підтверджений експериментальним дослідженням ученого з університету британського графства Сассекс Кріса Берда. Експлікація – британське графство Сассекс, знову ж таки не настільки відома нашому читачеві.

Інший приклад:

Taking all the evidence into account, one major review in the Annals of Internal Medicine recently concluded that "high levels of saturated fat intake had no effect on coronary disease (Електронний ресурс, 2015).

Розглянувши всі наявні дані, автори масштабного огляду, опублікованого нещодавно в американському науковому журналі Annals of Internal Medicine, прийшли до висновку про те, що «високий рівень споживання насичених жирів не робить ніякого впливу на розвиток коронарної хвороби серця».

У цьому прикладі ми бачимо, що назва журналу говорить сама за себе для читачів оригіналу. Українськомовним читачам навряд чи знайоме це видання, отже, експлікація необхідна.

Lars Akerlund has built a business empire on fika (Електронний ресурс, 2015).

Шведський підприємець Ларс Окерлунд побудував на старій добрій традиції цілу бізнес-імперію.

Наступна категорія аналізу – граматичні особливості перекладу, які в свою чергу діляться на синтаксичні та морфологічні. Проаналізувавши мову англійськомовних публіцистичних текстів та переклади, можна зробити висновок, що перекладач дуже часто використовує такі морфологічні трансформації, як заміни і перестановки.

Отже, зміна структури речення часто є не тільки синтаксичною, а й морфологічною трансформацією.

Bird recently asked some students to lie in a brain scanner and view a series of short clips from YouTube (involving, for example, neighbors playing practical jokes on each other) (Електронний ресурс, 2016).

У ході експерименту, що проводився з використанням томографії головного мозку, він пропонував випробуваним (з числа своїх студентів) подивитися на YouTube короткі відеоролики (серед сюжетів була, наприклад, історія про те, як сусіди розігрують один одного)

Такий перекладацький прийом вельми поширений і абсолютно «нешкідливий». Головне, не спотворити зміст речення і зберегти його логічний зв'язок при перекладі. За останнім наприклад, ми бачимо, що була змінена не тільки структура речення, а й відбулася заміна частин мови. «*To lie in a brain scanner*» – «*томографія головного мозку*». Замість дієлова з'явився іменник при перекладі.

Наведемо ще кілька цікавих прикладів:

Sweden's coffee-quaffing neighbor Norway is the second most productive nation, behind champs Luxembourg, while the workhorses of the US are fourth (Електронний ресурс, 2015).

Одержимі роботою американці виявилися тільки четвертими.

На наш погляд, перекладач трохи відійшов від тексту, не побоявся підібрати такий емоційний еквівалент. Проте суть була передана, а в якості прийому використана морфологічна трансформація. Слова «workhorses» замінилося на словосполучення «одержими роботою». Можливо, дослівний переклад – «оре як коні», звучав би в оригіналі трохи грубо й образливо, тому перекладач вирішив підібрати менш емоційний відповідник.

Інша поширена синтаксична трансформація при перекладі – членування або навпаки об'єднання речень. Аналізуючи публіцистичні тексти, помічаємо, що набагато частіше перекладачі ділять речення на два в тексті перекладу, оскільки в українському варіанті речення виглядають більш громіздкими.

Sweden's coffee-quaffing neighbor Norway is the second most productive nation, behind champs Luxembourg, while the workhorses of the US are fourth (Електронний ресурс, 2016).

Норвегія – це один скандинавський каво-хліб – вийшла на друге місце, поступившись лише Люксембургу. Одержими роботою американці виявилися тільки четвертими.

Речення в оригіналі було розбите на два окремі речення при перекладі. З'єднувальне слово *while*, або «тоді як», було упущено. Найчастіше цей прийом використовується перекладачем для збереження динаміки тексту, суть речення або речень від цього зовсім не змінюється.

Інший приклад:

Instead of the crystal clear images you wanted to recall, you're instead left with scraps of images and mangled sentences, or more frustratingly still, nothing at all (Електронний ресурс, 2016).

Виявити раптом, що замість ясних образів, які вам хотілося б зберегти в пам'яті, запам'яталися лише окремі фрагменти картини, обривки фраз? Або що від спогадів про недавню подію не залишилося взагалі ніякої конкретики?

Як ми бачимо, перекладач не тільки поділив речення, але і додав питання, тим самим була підвищена експресивність тексту, привернуто увагу читача, текст став більш локанічним і більш прийнятним.

Висновки

Проведене дослідження оригінальних і перекладних газетно-публіцистичних текстів у роботі з позиції теорії перекладацьких трансформацій, дозволило виявити закономірності застосування тих чи тих способів перекладу залежно від характеристик вихідного тексту. Зокрема, на граматичному рівні було відзна-

чено часте використання прийомів опущення і додавання, використання яких потрібно для кращого розуміння тексту читачем. Так само виявилось, що за допомогою експлікації можна передати безеквівалентну лексику, будь-яку відсутню або невластиву реалію в тексті ЗМІ. Використання перекладацьких трансформацій сприяє встановленню еквівалентності на семантичному і прагматичному рівнях, що і є метою хорошого перекладу. За рахунок правильного підбору перекладачем виду мовних трансформацій, при урахуванні особливостей двох культур, можна створити грамотний правильний переклад.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арнольд И.В. Стилистика. Современный английский язык : учебник. Москва : Флинта: Наука, 2009. 384 с.
2. Кузнецова Н.В., Трофимова О.В. Публицистический текст. Лингвистический анализ : учебное пособие, 2010. 155 с.
3. Наер В.Л. Функциональные стили английского языка. МГПИИЯ. Москва, 1981. 458 с.
4. Пілик В.В. Психологія. Вип. 29. 2014. Педагогіка. Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія. С. 78–88
5. Серажим К.С. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність : монографія / за ред. В. Різуна. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ , 2002. 392 с.
6. Brits stranded after bomb fears halt Sharm flights. *BBC*. 2015. URL: <http://www.bbc.com/> (дата звернення: 20.02.2020).
7. Cambridge and Oxford universities slip in world rankings. *BBC*. 2016. URL: <http://www.bbc.com/news/education-36203613> (дата звернення: 20.02.2020).
8. Improve your memory in 40 seconds? *BBC*. 2015. URL: <http://www.bbc.com/future/story/20151111-improve-your-memory-in-40-seconds> (дата звернення: 20.02.2020).
9. Is this the sweet secret to Swedish success? *BBC*. 2016. URL: <http://www.bbc.com/capital/story/20160112-insweden-you-have-to-stop-work-to-chat> (дата звернення: 20.02.2020).
10. Collins English Dictionary. 2009. 1350 p.

REFERENCES:

1. Arnol'd I.V. (2009) Stilistika. Sovremennyy angliyskiy yazyk: Uchebnik [Stylistics. Modern English: A Textbook for High Schools]. Moskva Flinta: Nauka, 384 p.
2. Kuznetsova N.V., Trofimova O.V. (2010) Publitsisticheskii tekst. Lingvisticheskii analiz [Journalistic text. Linguistic analysis]. Moskva: Uchebnoye posobiye, 155 p.
3. Nayer V.L. (1981) Funktsional'nyye stili angliyskogo yazyka [Functional styles of the English language]. Moskva: MGPIIYA, 458 p.
4. Pilyk V.V. (2014) Psykholohiya [Psychology]. *Pedahohika. Naukovyy visnyk kafedry Yunesko KNLU Seriya Filolohiya*. Vyp. 29. Kyiv. P. 78–88.
5. Serazhym K.S. (2002) Dyskurs yak sotsiolinhval'ne yavyshe: metodolohiya, arkhitektonika, variatyvnist' : Monohr-afiya [Na materialakh suchasnoyi hazetnoyi publitsystyky].

- [Discourse as a sociolinguistic phenomenon: methodology, architectonics, variability]. Kyiv: Za red. V. Rizuna. Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka, 392 p.
6. Brits stranded after bomb fears halt Sharm flights. BBC. (2015) URL: <http://www.bbc.com/>
 7. Cambridge and Oxford universities slip in world rankings. BBC. (2016) URL: <http://www.bbc.com/news/education-36203613>.
 8. Improve your memory in 40 seconds. BBC. (2015). URL: <http://www.bbc.com/future/story/20151111-improve-your-memory-in-40-seconds>
 9. Is this the sweet secret to Swedish success. BBC. (2016) URL: <http://www.bbc.com/capital/story/20160112-insweden-you-have-to-stop-work-to-chat>
 10. Collins English Dictionary (2009). 1350 p.

*Стаття надійшла до редакції 03.03.2020.
The article was received March 3, 2020.*